

Передплата

«РУСЛАНА» вносить:
в Австрії:
на цілий рік . . . 20 кор.
на пів року . . . 10 кор.
на чверть року . . . 5 кор.
на місяць . . . 1-70 кор.
За границею:
цілий рік . . . 16 рублів
або 36 франків
на пів року . . . 8 рублів
або 18 франків
Поодинокі числа по 10 сот.

РУСЛАНА

«Вареш ми очі і душу ми виреш: а не возьмеш милости і віри не возьмеш, бо руске ми серце і віра руска.» — З Русланових псалмів М. Пашкевича.

Виходить у Львові що дня крім неділь і руских свят о 5½ год. пополудни.

Редакція, адміністрація і експедиція «Руслана» під ч. 1. пл. Дембровского (Хорунщини). Експедиція місцева в Агенції Соколовского в пасажі Гавсмана.

Рукописи звертає силіше напередє вастереженє.— Реклямації неопечатанія вільні від порта. — Оголошеня звичайні приймають ся по ціні 20 с. від стрічки, а в «Надсланим» 40 с. від стрічки. Подяки і приватні донесеня по 30 сот. від стрічки.

Переговори кн. Гогенльоге.

(X) Переговори міністра президента, кн. Гогенльоге, які він, обнявши урядованє, розмочав з парламентарними сторонами, добігають до кінця, а ві втерок виступить міністер-президент в посольській палаті з програмовою річю, над котрою імовірно вивяже ся ширша розправа. Доси переговорив кн. Гогенльоге з представниками мало що не всіх парламентарних сторонництв, в пятницю пересправляв з членами парламентарної комісії руского клубу пп. Романчуком, Васильком і Барвіньским, одначе сі переговори не доведені ще до кінця а дальші пересправи з руским клубом, як нас звичають, мають відбутися ві втерок.

З усього, що доси дійшло до прилюдної відомости, або що є прилюдною тайною, виходить, що новий міністер-президент вважає головною своєю задачею перевести виборчу реформу і то як пайскорше, так щоби нові вибори могли неминучо відбутися на основі нової ординації виборчої.

Потвердило ся і се, на що ми указували зараз після покликания нового міністра-президента, що він не буде вносити нової предлоги виборчої, але що головною основою дальшого єго змаганя остане предлога

гр. Біляндта, внесена в палаті бар. Гавчом.

На основі сеї предлоги провадив кн. Гогенльоге переговори з представниками парламентарних сторонництв допускаючи повні зміни що до числа мандатів і розкладу виборчих округів, щоби тим способом осягнути порозумінє і запевнити більшість двох третин в посольській палаті.

Гадку парламентаризації міністерства, котру так пильно намагав ся здійснити бар. Гавч, відрочив кн. Гогенльоге на дальшу будучину, очевидно до часу, як вийде з загальних виборів нова посольська палата, а вдоволяє ся покищо лише т. зв. «малою парламентаризацією», себ то покликанєм міністрів-земляків з трех головних сторонництв парламентарних Німців, Чехів і Поляків.

Покликанє д-ра Дершати яко німецкого, д-ра Пацака яко ческого, а гр. В. Дідушицкого яко міністра для Галичини можє вважати довершеною подією. В посольській палаті доживаючий свого віку і зложеній на засадах станових привілеїв, не міг кн. Гогенльоге вступити на новий шлях відповідний єго особистим переконаням і почуваням права і справедливости, а був приневолений піти утергою дотеперішними парламентарними звичаями дорогою і старати ся запевнити собі піддержку згаданих трех великих сторонництв.

Німецьким сторонництвом забезпечив уже бар. Гавч їх т. зв. стан посіданя що до числа мандатів і виборчих округів а також з Чехами дійшов був бар. Гавч до певного порозуміня в тих справах і неперечно поробив їм також приреченя в економічних і національних справах. Роздратованє в чеськім таборі, викликанє упадком бар. Гавча, втихомирило ся наслідком переговорів кн. Гогенльоге з представниками ческого клубу, а кн. Гогенльоге має ві втерок в програмовій річі умістити якийсь зворот, котрий буде міг вдоволюти Чехів. З Німцями дійшов кн. Гогенльоге на основі порозуміня переведеного з ними ще бар. Гавчом.

Найбільше заходів одначе мав кн. Гогенльоге з польским колом, з котрого представниками відбув кілька пересправ. Польске коло, уноєне побідою над бар. Гавчом, напружило очевидно всі свої сили, щоби могутним напором на нового міністра-президента виеднати для себе як найбільші користи за ціну злагоди свого відпорного становища. А що сі пересправи вели ся більш як тиждень при участі і з підпорою краєвого правительства, свідчить про се довгий побут намісника гр. Потоцкого у Відні. Вправді, як нас запевняють, змаганя польского кола до значнійшого розширення краєвої автономії, не найшли прихильности у кн. Гогенльоге, котрий не

Жигимонт Кейстutowич

князь Новгородка лит.

(Причинок до єго біографії до 1432 р.)

Написав

Богдан Барвіньский.

Запис вел. князя литовского Витовта з 18. січня 1401 р., в яким він призначив по своїй смерті братови Жигимонтові половину Новгородка лит. з принадлежностями, дав тим історикам, які сею справою займали ся, повід до твердження, що Жигимонт ще за житя Витовта мав в посіданю записані собі добра (деякі навіть думали, що цілий Новгородок). Сій справі присвятив я спеціальний артикул,¹⁾ а крім сего узгляднив її в монографії Жигимонта Кейстutowича.²⁾ Супроти виразних слів в Витовтовій Грамоті »post decessum nostrum deputamus«

¹⁾ Руслан 1905, ч. 134.

²⁾ Жигимонт Кейстutowич, вел. князь лит.-русский с. 15—16. Zygmunt Kiejstutowicz, książę Starodubski ст. 20—22.

з одной стороны а поглядів згаданих істориків з другої, я пробував дати відповідь на слідуєчі питання: 1. Чи Жигимонт зараз таки 1401 р. обняв в посіданє записані собі добра? 2. Чи може пізнійше (ще за житя Витовта, або по єго смерті)? 3. Чи може їх зовсім ніколи в своїм посіданю не мав? На основі друком оголошених документальних і літописних звісток дійшов я до висновку, що Жигимонт мимо запису ніколи Новгородка лит. не мав в своїм посіданю.

Тимчасом вже після надрукованя моєї монографії про Жигимонта »вийшов IV-ий том »Малопольского кодексу«, в яким під 1412 р. згаданий »Pascho de heres Staszow, procurator illustris principis domini Sygysmundi, Dei gracia ducis de Nowogrodok.«¹⁾

¹⁾ Codex diplomaticus Poloniae minoris IV. ч. 1131, с. 134. (Monumenta mediaevi hist. XVII, Cracoviae 1905). Імя »Sygysmundus« можна умістити між зібраними мною варіянтами імени Жигимонта. Жиг. Кейст. Дод. I-ий, с. 120.

На сей факт звернув мою увагу др. Прохаска в вельми прихильній рецензії моєї монографії, поданій в »Kwartalnik-u historyczn-im« з 1906 р. (зощ. 1 і 2, с. 339—345). Що до мого погляду на справу Новгородка лит. робить сей учений таку увагу (с. 445): »Otóż co do tego ostatniego nadzwyczaj pilnie i żmudnie zestawionego dowodu, musimy stwierdzić omyłkę autora na podstawie publikacyi, wyszłej dopiero po okazaniu się w druku monografii p. B.« Цитуючи згадану звістку з »Малопольского кодексу, пише др. Пр. дальше: »Z czego wypływa wniosek, że w tym roku już posiadał Zygmunt księstwo nowogrodzkie, pewno jakąś znaczną część tegoż — i że przeto dowodzenie autora na str. 15, tudzież w powołanym artykule temu przedmiotowi spornemu poświęconym, jakkolwiek świadczy o wielkim zapale w dążeniu do wysłedzenia prawdy, jest jednak w rezultacie błędne«.

На се я відповім: мій погляд супроти згаданї звістки хибний тільки в часті; решта доказів має й дальше

хоче в'язати виборчої реформи з іншими побічними питаннями, щоби і тим не доводити до запутанини, одначе нема сумніву; що такий сильний напір кола, котре кн. Гогенльогє хоче приєднати для своєї програми, досягне неперечно позитивні успіхи і уступки в користь т. зв. польського стану посідання збільшенем числа мандатів. Коли в предлозі бар. Гавча признавано Полякам в Галичині 61 мандатів, а Русинам можливих 27, коли ще бар. Гавч показував склонність підвишити число мандатів для Галичини з 88 на 98 (деякі запевняли, що навіть на 100), до тепер, як зачуваємо, має польське коло дістати 75 мандатів. Тим способом очевидно скріпило би польське коло значно своє становище і мало би також в новій радї державній велику перевагу, не в користь руского народу.

В останних часах навіть з посеред послів польського кола відзивали ся голося про потребу порозуміння поміж польськими а рускими послами в справі розділу мандатів і поділу округів виборчих. Певно, що таке порозумінє моглоб причинити ся до злагоди польско-русских заострених відносин в Галичині. Одначе, чи дорога, на яку вступили керманічі польського кола і своїм напором приневолюють нею піти і нового міністра-президента супроти інтересів руского народу, веде до бажаного і потрібного порозуміння і злагоди заострення відносин в краю, на се нехай дадуть відповідь керманічі польського кола.

Згуртованє професорів учительских семінарій в товариство.

Від давних літ існують в краю учительські семінарії, що мають за заданє образованє учительства народного. Організація їх опираєсь на статуті уложенім з перед 30 літ, тож від давного часу виявляють ся гадки в ріжних краях Доли-тавщини заведеня змін в їх устрою. Струя реформи семінарій пливе вже так сильно, що і центральне правительство звернуло свою увагу і сегорічний зїзд

своє значінє і мої виводи треба лиш де-що змодифікувати.

В 1412 р. згадуєсь Жигимонт як князь Новгородка лит. З сего ще одначе не виходить, щоб Жигимонт мусів мати в посіданю Новгородок перед тим роком і щоб в єго посіданю остав він і на дальше, то є після 1412 р. Зберім звістки про Жигимонта від хвилі Витов-тового запису 1401 р. аж до 1412 р., в котрім то році виступає Жигимонт як князь Новгородка. На основі деяких жерельних даних можна припускати з певною правдоподібністю, що перед 1412 р. Жигимонт в Новгородку не княжив. І так Длугош, який в пізнійших роках при кожній нагоді називає Жигимонта князем Стародубским (під р. 1428 як оден з учасників походу Витовта на Новгород Вел. згаданий у него »Sigismundus Starodubensis«¹⁾; під р. 1432 в опісі перевороту на Литві називає Длугош Жигимонта »Dux Sigismun-

¹⁾ Historia Polonica IV, c. 365.

професорів семінарій в Відни відбував ся під управою раєника шкільного, а були на зїзді і другі представителі правительства.

Зїзд сей застав Галичину по части неприготовлену, бож хотяй многі з учителів галицких семінарій є членами загально австрійского товариства семінарій, задля недостатчі організації в краю поодинокі учасники в Відни знайшлись заскочені, неприготовані і не могли дати образу жадань сформулованих на загальній опінії.

Край наш під зглядом устрою семінарій представляє ся в дечім відмінно, хотяй в засаді підставою є той самий статут організаційний.

В західній Галичині суть семінарії чисто польські з одною мовою викладовою польською, в середній полові краю є семінарії рівнож з одною мовою викладовою польською, але мова руска є предметом обовязковим, а семінарії східної Галичини мають устрій утравквістичний с. є, що мова польська і руска суть викладові і обовязкові.

Вже сей відмінний устрій надає відрубну ціху східно-галицким семінариям і многі справи мусять бути обговорювані відмінно, хотяй справи особисті, справи розширення вимогів в пляні науковім і другі суть спільні так для західних як і всхідно галицких семінарій а рівнож всіх країв коронних.

Зрозуміле проте, що і при обговорюваню реформи семінарій сі засадничі ріжничі мусять бути взяті під розвагу так на засіданях в краю, як рівнож ухвалені жаданя мусять бути на загальнім зїзді в Відни представлені відповідно до потреб обох народів край замешкуючих.

З огляду, що на зїзді в Відни ухвалено загальний начерк, а жаданя і потреби поодиноких країв полишено до децизії фаховим і покликаним чинникам в краях коронних, а відтак що дальші рішення в справі реформи мають запастись на загальнім зїзді в Відни 1907 підчас великодних сьвят, завязав ся з представителів тіл учит. семінарій львівских комітет, котрий по відбутю двох засідань

»dus Starodubsky«²⁾, описуючи похід Литовців до Прус 1409 р. подає тільки, що Витовт післяв там на їх чолі germanum suum Ducem Sigismundum.³⁾ Колиб Жигимонт вже тоді був князем Новгородка, то Длугош певно не бувби залишив подати, що таку важну місію дістав і, як відомо, з великим успіхом довершив »Sigismundus dux Novogrodensis«, як пізнійше додавав все назву »Starodubensis«, тим більше, що тамтой титул о много був важнійший, чим пізнійший титул князя Стародубского. Що важнійше, ще 11. лютого 1411 р. підписав Жигимонт Торунський мир лише як »Sigismundus dux Lithwaniae«.⁴⁾ Се моглоб доказувати, що відповідно до слів »post decessum« в грамоті Витовта Жигимонт не зараз обняв в посіданє за-

²⁾ ibid. c. 479.

³⁾ ibid. III, c. 588.

⁴⁾ Codex epist. saec. XV. II. ч. 35. c. 42; пор. мої уваги Жиг. Кейст. ст. 12, нот. 5; Zygm. Kiejst. c. 17, нот. 2.

вступних і по узглядненю жадань наспілих з провінції спросив делегатів всіх семінарій в краю на засіданє, котре відбуло ся у Львові дня 12. м. м.

Скорий хід справи, короткий речинець зїду застав деякі тіла учит. не приготовані.

На зборах у Львові ходило головно 1) о ухвалу організації, 2) о зазначенє, що реформа є конечно потрібна, 3) вибір комітету приготовляючого.

За організацією професорів семінарій учительских були всі, що заявили численним зїздом мимо невідгідної пори перед іспитами зрілости, видно, що всі відчували єї потребу.

Незгідні були однак, чи мають професори семінарій зорганізуватись як осібне товариство, чи прилучити свою організацію до котрого з вступуючих товариств в краю пр. товариства учит. шкіл висших, чи педагогічного.

На сій точці прилученя своєї організації до одного з вступуючих товариств виявились засадничі ріжничі, котрі висказали уповномочнені відпоручники в імени ухвали поодиноких тіл учит.

Сьвіт семінарій учит. є відрубний від потреб і змагань гімназий і шкіл реальних, довший застій на поли реформи семінарій призбирав тільки матеріялу, що ані часопись Тов. шкіл висших »Museum« не могла би помістити рефератів, тож се примовляло проти сполучі.

По довгій дебаті рішено більшостію голосів оперти організацію професорів семінарій о Товариство шкіл висших а переведене сего і утворенє кружків з поодиноких тіл учит. полишено вибраному підготовляючому комітетови.

Комітет полишено в дотеперішнім єго складі з порученєм кооптованя сил так зі Львова, як і з провінції.

Опісля ухвалено: 1) Збори ухвалюють одногосно потребу реформи Семінарій учит. 2) Реформа семінарій має мати на оці піднесенє загального і заводового образованя учителів народних. 3) Позаяк семінарії учит. лучать загальне образованє з фаховим, жадати усуненя приватних іспитів зрілости, а жадати креованя нових семінарій в краю,

писані собі добра, а обняв їх доперва около 1412 р. серед близше незнаних обставин і тому як князь Новгородка до 1411 р. включно нігде не виступає. На Длугошу можна тут опертись тільки як на »argumentum a silentio«. Стийнійшим доказом є тут підпис самого Жигимонта, хоч і він не так певний (пор. низше про Михайла Жигимонтовича, який заряджуючи з дозволу батька Троцкого батьківщиною, підписуєсь лиш „dei gracia dux Lithwanie“.) Дятого я свій погляд що до князюваня Жигимонта в Новгородку лит. перед 1412 р. ставлю тут тільки гіпотетично з огляду на звістку з 1412 р. і в сей спосіб модифікую свій погляд, висловлений деінде.

(Дальше буде).

